

50.27x27.7	1/4	עמוד 16	מוצש - ראשון	מקור ראשון	04/2026	97451955-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

תבנית נוף מולדתנו :

תבנית

על הר אחד בירושלים, בין יד ושם להר הרצל, ילד מפתח תקווה פוסע בטופוגרפיה של הנפש ומתבונן בסיפורו של העם היהודי שאינו מאבד תקווה גם כשמנסים למחוק ממנו צלם אנוש, וזוכר את הלוחמים והחולמים שטמונים בו. מסע בשביל המחבר בין חורבן לתקומה כשברקע מרחפת השאלה: מה תפקידנו

צילום: נעמה שטרן // ניר סופר //

מרחם

מזלדתנו

הזיכרון ובין הפסגה הנישאה של הר הרצל, נפרש סיפורה של אומה שקמה מעפר - והוא מנוסח לא רק במילים או בטקסים, אלא באדריכלות נוף ובגבהים טופוגרפיים מדויקים. אני מבקש להציע כאן התבוננות במה שאני מכנה "הטופוגרפיה הנרטיבית" - מושג השואב השראה ותובנות ממחקריהם של חוקרים כמו פרופ' מעוז עזריהו, פרופ' דורון בר ופרופ' ג'קי פלדמן. התזה היא שהמעבר הפיזי מיד ושם, דרך בית העלמין הצבאי ועד לקבר הרצל הוא תרגום גיאוגרפי של המושג המופשט "משואה לתקומה". זהו מסלול של גאולה שמתחיל בשאלת התחתיים ומסתיים בפסגת הריבונות. אבל עבורי, ועבור רבים מאוד אחרים, המסלול הזה הוא הרבה יותר ממחקר אקדמי. הוא צרוב בגוף ובנשמה.

למדתי להכיר אנשים שלעולם לא אהיה כמוהם, לעולם לא אהיה ירושלמי, כי לעולם לא ארגיש שאני שייך לה ושהיא שייכת לי. אני כן מרגיש מוזמן וברוך כלל גם רצוי, אבל לא בעל הבית. אני תמיד עם תחושת האורח. וכאורה, יש לי הזכות לראות את הטוב במקום שהמקומיים כבר צינייים, ואת הפחות טוב במקום שהמקומיים חושבים שככה זה בכל מקום. זה לא. יש דברים שיש רק בירושלים. רק בירושלים, למשל, ההר מעצב את הזהות הלאומית, ואני לא מתכוון להר המוריה. הנוף המערבי של ירושלים אינו רק אוסף רכסי גיר, עצי אורן וטרסות עתיקות. למי שפוסע בו בעיניים בוחנות, זהו דף נייר ענק שהנרטיב הציוני המכונן נכתב עליו. כאן, בין המדרונות המשתפלים של הר

דלתי וצמחתי וחונכתי בפתיחת תקווה בשנות השבעים והשמונים, כשעוד שיחקנו על הכביש כי מכונית עברה רק פעם ברבע שעה. אל עיר הקודש זכיתי להתחבר דרך שותפתי להיים שגולדה, גדלה והתחנכה בירושלים, במושבה היוונית. גרנו והיינו בירושלים, למדתי בהר הצופים, ילד אחד שלנו נולד בעין כרם והאחד בהר הצופים. למדתי להכיר עיר מרתקת שמושכת והורפת בו זמנית, עיר שאני אוהב ושאיני יכול לשאת בעת ובעונה אחת ומאותן הסיבות: טעונה, עמוסה היסטוריה, אמונות, תחושות ורגשות, קדושה ותסאים, דתות ועוצמות של חומר ושל רוח, של גוף ושל נפש.

ג

27.07x29.78	2/4	עמוד 17	מוצש - מקור ראשון	04/2026	97451956-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

תבנית נוף מולדתנו :

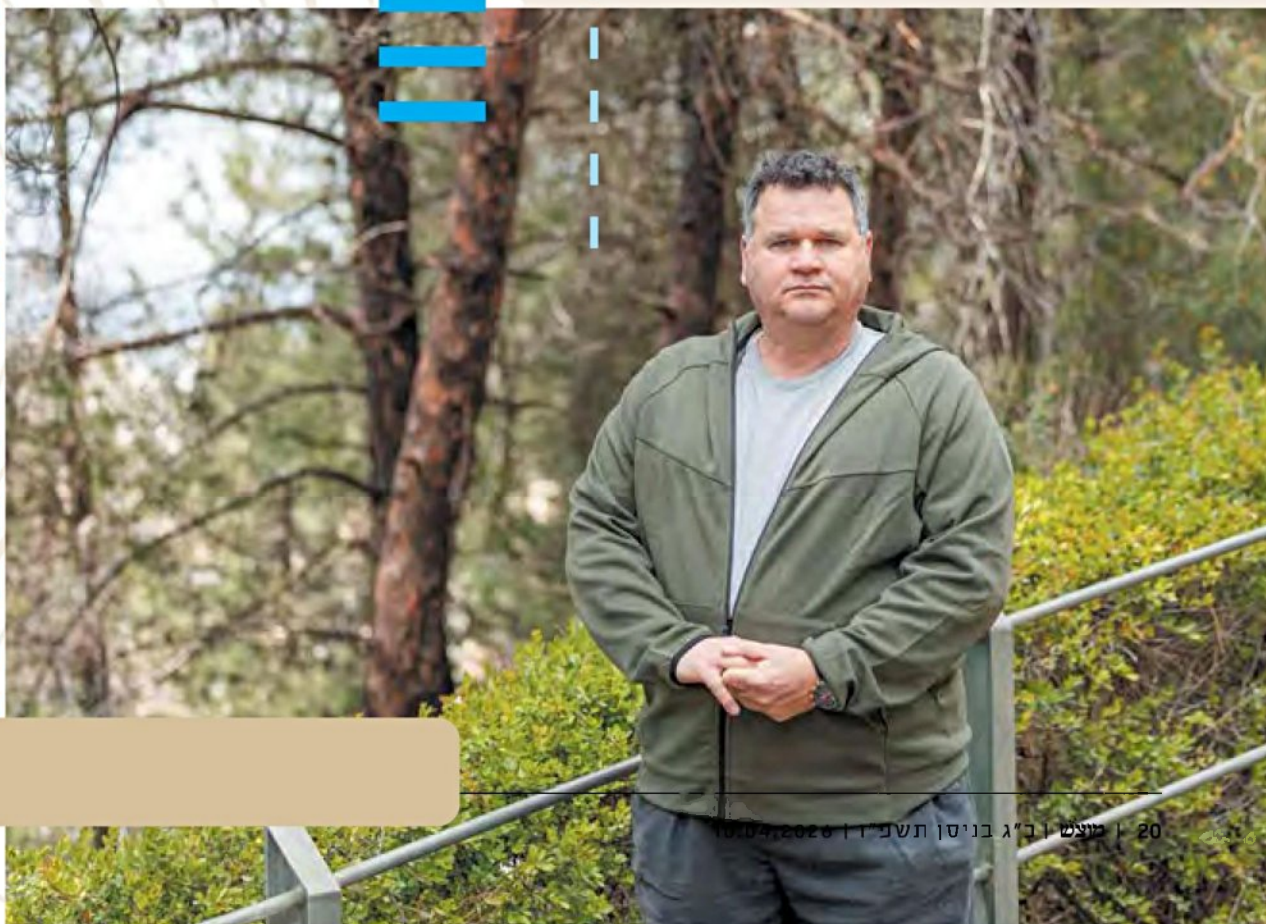
יש בי מזה, וגם מזה

אני נושא בתוכי שתי גנטיקות ישראליות משלימות ומנוגדות. אבי הוא צבר, יליד תל-אביב 1943, בן לאב שנולד גם כן בעיר העברית הראשונה, ב-1923. השורשים של אבא שלי נטועים בין רחוב יוחנן הסנדלר לרחוב נחמני בתל-אביב, עם הביטחון העצמי של מי שצמח בתוך הבית, שעיצב את הבית, כבעל הבית. מנגד, אימא שלי היא ניצולת שואה. היא איבדה את כל משפחתה. איש אינו יודע עד היום - גם לא היא עצמה - כיצד שרדה את התופת יחד עם אימה. הן הגיחו שתיהן מתוך האפר, אישה וילדה קטנה, לבדן בעולם שחרב.

כשאני הולך בנתיבי ההר, אני הולך עם שניהם. אני מכיל את הצבריות המחוספסת עם החרדה הגלותית, את הרצון העז להיות שייך עם תחושת הבעלות של הריבון. כמי ששירת בצה"ל שנים לא מבוטלות, כולל שירות קבע כקצין ובמילואים, המדים היו בשבילי התשובה הניצחת לשתיקה של אימי, גם כשלא ידעתי לנסח זאת כך לעצמי. אבל היום, כשאני מביט בטופוגרפיה של ההר, אני תוהה גם באשר למחיר שגובים מאיתנו עיצוב הסיפור של עצמנו והריבונות שלנו על הארמה הזאת.

לחיות מחדש

המסע מתחיל בנקודה הנמוכה ביותר ברצף הנרטיבי: יד ושם. המוזיאון ממוקם בגובה 804 מטרים מעל פני הים. אדריכל המוזיאון, משה ספדיה, יצר כאן חוויה טופוגרפית עוצמתית. המבנה המשולש חודר אל תוך ההר, חוצה אותו לרוחבו כמעין פצע בתוך הסלע. המבקר פוסע בתוך האפלה, בתוך סיפור חורבנה של יהדות אירופה - הסיפור של משפחתה של אימי שלא זכיתי להכיר מעולם. בסוף המסלול במוזיאון מתרחש הנס האדריכלי: המבנה נפתח בבת אחת אל מרפסת תצפית רחבה המשקיפה אל גופי הרי ירושלים. זהו סמל ויזואלי מהדהד ליציאה מהשכבה אל האור של ארץ ישראל. בנקודה הזו, הטופוגרפיה אומרת לנו: "הנה, הגעתם הביתה". זהו הרגע שבו הניצולה, אימי, פוגשת את הנוף שהיה למולדתה החדשה.

24.63x28.11	3/4	17 עמוד	מוצב - מקור ראשון	04/2026	97451957-7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

תבנית נוף מולדתנו :

פסגת הקוממיות

הגשר של נוף ההקרבה

בפסגת ההר, בגובה 834 מטרים, נמצא הלב הפועם של הקוממיות. העלאת עצמותיו של בנימין זאב הרצל לארץ בשנת 1949 לא הייתה רק אקט טקסי, אלא הצהרה סופוגרפית-פוליטית: חווה המדינה הוחזר לביתו והוצב בנקודה הגבוהה ביותר, חולש על העיר ועל הנרטיב. הריבונות, שרחבת קבר הרצל מייצגת, מבקשת לייצר את התשובה המוחצת לשואה שזכרה מונצח 30 מטרים מתחתיה. המצבה הפשוטה והמרשימה הנושאת את השם "הרצל" בלבד, מעגנת את החזון שהפך למציאות. כאן מתקיימים טקסי יום העצמאות, כאן מונפים הדגלים. כאן אנחנו הריבון.

מיד ושם, מתהום הזוועה, מכאן מתחילה העלייה. המדרגה הבאה היא בית העלמין הצבאי. הנרטיב הציוני, שאנחנו בעצמנו מעצבים, מלמד אותנו שהמקום הזה הוא הגשר ההכרחי, והכואב, שבין האסון לתקומה. כאן הגובה הממוצע עולה, ואיתו גם המחיר. האדריכל אשר חירם ומתכנן הגיגיו חיים גלעדי לא בנו כאן מצבות קרות, אלא יצרו "נוף הקרבה". הטרסות, הצמחייה הארץ-ישראלית והאבנים האחידות מבקשות ליצור תחושה של חיים הצומחים מתוך הארמה. במקום הזה, שירותי הצבאי מקבל משמעות סופוגרפית. כקצין שהוביל חיילים אני יודע, כי ככה חונכתי וכי ככה למדתי בעצמי, שהמעשה הצבאי הוא היסוד הפונקציונלי שעליו נבנית הפסגה הריבונית. בלי המדרון הזה, המוכתם בדם הבנות והבנים, אי אפשר להגיע לפסגה. סיפור אכזרי, הקרבה של הדבר היחיד שחשוב - החיים. הקרבה שמחייבת אותנו להאמין בצדקת הדרך, אחרת לא נשרוד את הכאב. החיים שנשארים כאן, במדרגה הזאת, כדי להבטיח את הגובה הבא.

24.94x27.94	4/4	עמוד 18	מוצש - מקור ראשון	04/2026	97451958-8
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

תבנית נוף מולדתנו :

מה קורה כשמגיעים לפסגה?

ההולכים אחר השמש

אבל דווקא שם, על הפסגה, כשאני מביט אל הסביבה וביחד איתי כל מה שאני נושא בתוכי - הילד מפתח תקווה ששיחק על הכביש, והחייל והקצין, וכן לניצולת שואה, וצאצא ותוצר של הישראליות החדשה - עולות שאלות היוצאות מתוך היכולת. כשאני נמצא בראש ההר אני מרגיש את העוצמה ביכולת שלי לעצב את הסיפור שלי, עד שלעיתים אני שוכח שהסיפור עצמו הוא לא המטרה, אלא רק האמצעי.

במשך אלפיים שנות גלות, הערכים היהודיים שלנו - סולידריות, דאגה לחלש, אחריות הפרט על הכלל, הומניות, שוויון - נשמרו רק "כלפי פנים". דאגנו זה לזה כי אף אחד אחר לא דאג לנו. לא היינו הריבון, ולכן האחריות שלנו הייתה מוגבלת לעצמנו, לקהילה. אבל עכשיו, כשאנחנו הריבון, לאחר שטיפסנו מהשאול אל פסגת הריבונות, מהי חובתנו החדשה? האם אנחנו מסוגלים לממש את הערכים שחונכנו עליהם, במרחב הרחב יותר של ריבונותנו?

האם כשראלי שנולד לתוך הריבונות הזו אני מסוגל ליישם את הערכים הללו גם "כלפי חוץ"? האם המעבר מאחריות לעם ישראל אל אחריות לכלל אזרחי מדינת ישראל יכול להתקיים בתוכי? הטופוגרפיה מציבה היררכיה ברורה: המדינה עומדת בראש. היא קמה מאפר החורבן ונשענת על בנותיה ובניה. אבל אסור לראות רק את הדרך שעשיתי למעלה ולשכוח את מי שנמצא במדרונות האחרים של ההר.

בשנת 2003 סללה היחידה להנצחת החייל במשרד הביטחון את "השביל המחבר". זהו המימוש הפיזי של הנרטיב. השביל הזה מחבר בין יד ושם להר הרצל ומאפשר לכל מבקר לחוש ברגליים את המעבר מהחשכה, דרך אנדרטת הקרון (סמל הגירוש), כיכר גטו ורשה וחלקות הלוחמים, ועד לפסגת המדינה. הליכה בנתיב הופכת את המושג המופשט "משואה לתקומה" לחוויה גופנית, מוחשית, מיוזעת ומנשימה.

הסינתזה הזו בין מרחב לזמן מתבטאת גם בלוח השנה העברי, במעבר הדרמטי בין יום השואה בכ"ז בניסן, יום הזיכרון במורדות ההר בד' באייר, ויום העצמאות בפסגה בה' באייר. זהו שבוע של אישור מחדש של ה"חוויה" הלאומי, המטפס פיזית ותודעתית מהאבל על החורבן ועל ההקרבה אל חגיגות מלאות בתקווה.

מעבדה של מסוגלות

הטופוגרפיה הירושלמית היא מעבדה חיה של הזיכרון הקולקטיבי. הבנת המרחב הזה הופכת את הנוף מפיסת טבע לסיפור הולדתה מחדש של אומה. מאז שאני זוכר את עצמי, אני מרגיש כיהודי הנודד. כבן לאב התל-אביבי ולאם ניצולת השואה שלא ברור מאין הגיעה, כילד שיצא לפני שנים רבות מאם המושבות, מולדתו, ויצא אל הארץ אשר יראני, אני מרגיש שהמסע שלי בחיים הוא הליכה מתמדת בשביל המחבר.

כשאני עומד על הפסגה, אני מבין שהטופוגרפיה הנרטיבית הזו נושאת בתוכה את זיכרונו של עם ששילם מחיר דמים בלתי נתפס רק משום שלא היה ריבון לעצמו. האבל והשכול המיוצגים במורדות ההר הם עדות לאלפי שנים שבהן לא יכולנו להגן על עצמנו, לא היינו חזקים מספיק לייצר בריתות אסטרטגיות, והיינו נתונים לחסדי השליט. המעבר אל קבר חוזה המדינה, שכתב את "מדינת היהודים", מסמל את המהפך המרהיב מזיכרון של קורבן אל ריבונות של כוח. אני מרגיש שהריבונות מחייבת אותי לחבר אל סיפור הגאולה מציאות מורכבת בהרבה מזו שחזו אבותיי ואימותיי בגולה. אני מרגיש שברגע שקיבלתי את הבעלות על עצמי ועל ארמתי, קיבלתי גם את האחריות על כל מי שחוסה תחת ריבונותי. האם אני מסוגל להכיל בתוך הסיפור שלי עוד מורכבויות, עוד עליות וירידות? עוד מדרונות של עוד הרים? אני בסך הכול ילד מפתח תקווה ששיחק עם החברים על הכביש.

